

PATRIMONIUL CULTURAL NAȚIONAL - JEFUIT

Din timpuri străvechi omenirea a fost interesată de păstrarea și conservarea valorilor și tradițiilor culturale, mărturii ale trecerii timpului, ale interacțiunii factorului uman cu natura și vremurile.

De aceea, o preocupare de prim ordin a fost de a proteja bunurile și valorile inestimabile ce formează patrimoniul național, care atestă istoria unui popor, dovadă a existenței sale pe PĂMÂNT.

Este și cazul României, deținătoarea unor locuri magnifice și a unui patrimoniu de invidiat, care include bunuri de importanță cardinală pentru istoria națională și universală. Numai că, din păcate, acest inestimabil tezaur cultural, din varii motive, nu a fost și nu este protejat cum se cuvine, în ultimul timp România devenind „raiul” hoților și traficantilor de valori de patrimoniu, ajungând la acest capitol să concureze cu Afganistanul și Irakul - potrivit evidențelor INTERPOL date publicității.

Absența unor dispoziții legale adecvate și a unor măsuri stricte de prevenire a făcut posibilă sustragerea și înstrăinarea a numeroase obiecte de patrimoniu. Pe de altă parte, cererea mare, de către amatorii autohtoni și din străinătate, și prețul ridicat care se oferă încurajează comerțul și traficul cu asemenea lucruri. Legea 63/1974 privind ocrotirea patrimoniului cultural național a fost abrogată la 6 februarie 1990 prin Decretul-Lege nr. 90 iar legea 182/2000 privind protejarea patrimoniului cultural național a venit târziu, timp în care s-au perfecționat modurile de operare ale răufăcătorilor, care au devalizat țara bucată cu bucată, inclusiv de bunurile de patrimoniu.

Hățișul legislativ din domeniu a îngreunat acțiunea autorităților chemate să prevină și să combată criminalitatea în materie. Spre argumentare, lista reglementărilor referitoare la protejarea patrimoniului cultural național, actualizată de Ministerul Culturii la 6 mai 2011 și dată publicității pe site-ul instituției, cuprindea nu mai puțin de 22 legi, decrete și hotărâri ale Guvernului, 30 de ordine ale Ministerului Culturii și numeroase alte reglementări de specialitate, pe care cei interesați le-au putut specula în beneficiul lor. Odată ieșite din țară, obiectele de patrimoniu, scoase pe diverse căi ilicite din posesia proprietarilor ori deținătorilor legali, sunt foarte greu de recuperat. Căci tablourile, operele de artă, icoanele, picturile bisericești, brățările și monedele dacice, armele vechi, manuscrisele, cărțile rare, mărcile filatelice ș. a. au mare căutare afară, motiv pentru care se vând bine pe piețele lumii.

Există fără îndoială și o colaborare complice între persoanele interesate de achiziționarea lor și intermediari români, unii chiar cu atribuții legale privind apărarea patrimoniului (lucrători ai muzeelor, funcționari din ministere, primari, vameși, artiști, anticari etc). Sunt numeroase exemple în care aceștia, corupți de mirajul banului, au șters urmele, au distrus inventarele, au înlocuit bunurile cu contrafaceri, au avizat înstrăinarea obiectelor sau pur și simplu le-au furat și vândut.

Legislația actuală prevede obligația persoanelor fizice și juridice care dețin și administrează obiecte de patrimoniu să ia măsuri corespunzătoare pentru prevenirea sustragerii, dispariției, pierderii, distrugerii acestora - să aibă grilaje, sisteme de alarmă, camere de supraveghere, pază etc - dar nu întotdeauna se respectă, iar de asta profită din plin infractorii.

Inventivitatea lor este nemărginită iar modurile de operare tot mai sofisticate și ingenioase - de la

furturile prin efracție, la comandă, din muzee, case memoriale, instituții culturale, biserici, cimitire, șantiere arheologice etc la falsificarea operelor de artă, înlocuirea originalelor cu contrafaceri, traficul peste frontieră și comerțul ilegal cu bunuri de patrimoniu etc. Rețelele de crimă organizată specializate fac anual tranzacții de miliarde de euro, iar listele INTERPOL privitoare la bunurile de patrimoniu sustrase din România se măresc în permanență, în timp ce „piața neagră” în domeniu prosperă.

În continuare vor fi prezentate câteva cazuri relevante privind devalizarea patrimoniului cultural național românesc și universal, culese din presă și din lucrări sau documente publice.

Vom începe cu povestea jafului de la Muzeul BRUKENTHAL din Sibiu, cel mai mare furt de patrimoniu din perioada comunistă. În noaptea de 26/27 mai 1968, autori necunoscuți au pătruns în incinta muzeului sibian și, profitând de lipsa unei paze eficiente și a sistemelor de alarmă corespunzătoare, au furat 8 tablouri, capodopere ale picturii universale semnate de Tizian (Ecce Homo), Anton van Dyck (Moartea Cleopatrei) ș. a.

O echipă operativă condusă de colonelul Dumitru Ceacanica a efectuat cercetările de rigoare, dar, în pofida numeroaselor amprente găsite la fața locului, nu s-au putut identifica făptașii. Nici câinele de urmărire nu a reușit nimic, urmele de miros pierzându-se în stradă, semn că hoșii au folosit un autoturism.

Ancheta a stagnat mai mulți ani, timp în care au fost găsiți câțiva „țapi ispășitori” din rândul lucrătorilor muzeului, făcuți responsabili și sancționați penal pentru neglijență în serviciu și alte „mărunțisuri” legate de activitatea lor profesională. Despre autorii furtului și mai ales destinația tablourilor sustrase nu s-a stabilit însă nimic, fapt care a generat și alimentat tot felul de zvonuri și speculații, care mai de care mai aberante și mai absurde, precum că furtul a fost pus la cale de membri ai familiei baronului Von Brukenthal, aflați în străinătate.

După ce România a aderat la INTERPOL (în 1973), s-a aflat prin intermediul acestui organism de poliție internațională că două din tablourile în cauză au fost semnalate, unul în SUA și altul în Israel, fără a se preciza cum au ajuns acolo.

Mai târziu, în 1998, Poliția Română în colaborare cu INTERPOL a reușit recuperarea a 4 din cele 8 tablouri furate, care au fost returnate muzeului. În același an, 1998, a fost prins un hoț de patrimoniu internațional, originar din Italia, care a comis o spargere la un muzeu din străinătate, folosind un mod de operare la fel cu cel din urmă cu 30 de ani. În ancheta aferentă, infractorul a recunoscut că el este unul din cei doi autori ai furtului de la Muzeul BRUKENTHAL din primăvara lui 1968, în împrejurări similare (a rămas în muzeu după ora închiderii), iar despre tablouri a declarat că acestea au fost scoase din România de un afacerist grec care era în relații bune cu statul comunist (făcea comerț cu tractoare).

O serie de detalii și „picanterii” ale acestui caz au fost povestite și de reputatul polițist și scriitor celebru Traian Tandin, care, atunci, a făcut parte din echipa legendarului Ceacanica.

După Revoluție, „DOSARUL AURUL DACILOR” este fără îndoială cel mai mediatizat caz de furt de patrimoniu din România. Cazul a fost deschis la Alba Iulia în 2014, prin condamnarea mai multor inculpați, vinovați de prejudicierea patrimoniului. Paguba de peste 4 milioane de euro a fost recuperată doar parțial și în mică măsură, obiectele luând drumul străinătății. Bunurile au fost trecute ilegal peste frontieră și, parte din ele, au fost ulterior identificate la diferiți colecționari, case de licitații, anticariate și muzee din Europa și SUA.

În 2007, după ce România a semnat Convenția UNIDROIT care permite recuperarea transfrontalieră a bunurilor de patrimoniu scoase ilegal din țară, a fost recuperată o brățară dacică din SUA și încă 3 din Franța. De atunci, au mai intrat în muzeele din România și alte bijuterii din cele furate, în total 13 brățări dacice, colierul și inelele de la Căpâlna, două scuturi de la Piatra Roșie și mai multe monede de aur și argint.

Din cauza acestor „braconieri de patrimoniu”, autoritățile și oamenii de știință angrenați oficial în cercetarea vestigiilor (arheologi, speologi, istorici etc) au ajuns să țină secret marile descoperiri, de teama jafurilor și distrugerilor de tot felul. În căutarea bunurilor de preț, „vânătorii de comori” neautorizați folosesc ilegal detectoare de metal, unelte și materiale periculoase, explozivi, produc

distrugeri, creând dezastre în urma lor.

Locuri de o frumusețe rară și de o valoare inestimabilă au fost transformate în gropi de gunoi, căci hoții nu doar fură obiectele descoperite ci și distrug intenționat sau involuntar siturile arheologice.

În aceeași ordine de idei privind prejudicierea patrimoniului cultural național se înscrie și jefuirea sistematică a Bibliotecii TELEKI-BOLYAI din Tg. Mureș, din inventarul căreia, la sfârșitul lui 2010, lipseau 538 de cărți vechi, broșuri, foi volante și alte piese rare din secolele XVI-XIX, care, la fel, au fost scoase ilegal din țară și vândute unor colecționari din străinătate.

Autoritățile române aruncă responsabilitățile de la o instituție la alta (Ministerul Culturii, Ministerul Mediului, Academia Română etc) invocând adesea scuza că „nu sunt bani” pentru paza și protejarea patrimoniului, în timp ce acesta dispare și se degradează văzând cu ochii.

Cu câțiva ani în urmă, în PUNCTUL DE CONTROL TRECERE A FRONTIEREI CURTICI a fost oprită activitatea infracțională a unor hoți de patrimoniu specializați în furtul și traficul de locomotive vechi cu abur produse în anii 1900, de valoare inestimabilă. Cei în cauză au încercat scoaterea peste graniță a 34 de locomotive de patrimoniu, spre a fi vândute în străinătate unor amatori de antichități. Din cercetări a reieșit că infracțiunile au fost comise cu complicitatea unor funcționari din Ministerul Culturii, care au avizat tranzacția, atestând în fals că respectivele locomotive sunt „fier vechi” și pot fi comercializate ca atare.

Un alt exemplu urât de atentat la integritatea patrimoniului este vandalizarea monumentului funerar al lui Panait Istrati din Cimitirul „Bellu” din București, în toamna anului 2014. De la mormântul scriitorului brăilean au fost furate, de către hoții de fier vechi, bustul și placa de bronz cu inscripțiile aferente pentru a fi vândute la REMAT cu 17 lei/kg. Bustul fusese realizat de renumita artistă plastică Milița Petrașcu (1893-1976), autoarea mai multor sculpturi de patrimoniu.

Nici MOARA LUI ASSAN, clădire de patrimoniu, situată în zona Obor-Lizeanu din Capitală și lăsată de izbeliște după Revoluție, nu a scăpat de furia și rapacitatea hoților de fier vechi și a boschetarilor. Construită în 1853 și aparținând faimoșilor negustori George Assan și Ioan Martinescu, a fost prima moară cu abur din România, una din cele mai moderne din Europa în vremea sa.

Naționalizată de comuniști după război, a funcționat cu aceeași destinație mai mult de 100 de ani, având o aparatură foarte bună. După Revoluție, moara a fost închisă și clădirea a rămas în paragină, hoții furând tot ce se putea valorifica, iar „oamenii străzii” găsind aici un adăpost. În anii 2000, imobilul a fost în mai multe rânduri incendiat, iar ca urmare a slăbirii structurilor de rezistență, în 2012, s-a prăbușit acoperișul și un perete al corpului central, dar cu toate acestea, fiind atât de solid clădit, edificiul stă în picioare și azi.

Din cele arătate rezultă că, în decursul timpului, patrimoniul cultural național a fost jefuit „la sânge” de tot felul de profitori autohtoni și internaționali, dornici de înnavuțire pe seama istoriei noastre. Este, evident, o afacere rentabilă, aducătoare de importante câștiguri bănești, dar în ultimă instanță este și un act conștient sau inconștient de trădare națională, ce ar trebui tratat cu mai mare atenție de autoritățile abilitate.

În ultimii 15 ani, conform unor date oficiale apărute în mass-media și pe net, instituțiile competente și funcționarii acestora (procurori, polițiști, cercetători științifici etc) au reușit recuperarea a peste 50.000 de obiecte de patrimoniu în valoare de mai bine de 5 milioane de euro; dar câte or mai fi neidentificate?

Conștienți de pericolul major al secătuirii patrimoniului cultural național, cu toții avem datoria morală de a fi mai atenți la conservarea și protejarea acestuia, căci mâine poate fi prea târziu!

HORAȚIU MĂNDĂȘESCU